

Otydlig myndighetsutövning och svåra regler stoppar företagare

Sammanfattning

Makarna Ländin drev i över två år företaget Tottes Rökta Fisk. För att de skulle kunna medverka på en marknad i Stockholm krävdes ett så kallat EU-nummer och ett sådant söktes hos det lokala Miljökontoret i Örebro. Vid en inspektion av Miljökontoret med anledning av ansökan förbjöds Ländins att driva sin verksamhet vidare. Fram till dess hade verksamheten haft ett så kallat § 16-tillstånd och därmed utgjort ett undantag från livsmedelslagens krav på godkända livsmedelslokaler. Nu tilläts inte verksamheten utgöra något undantag och därmed krävdes kostbara ombyggnader.

Företagarombudsmannen och länsstyrelsens länsveterinär anser att Ländins skulle getts möjlighet att driva sin verksamhet vidare. För det första var hygienerna lika goda som när verksamheten tilläts göra undantag från livsmedelslagen. För det andra började Ländins bygga om de aktuella lokalerna enligt livsmedelslagens krav.

Fallet

Torsten och Ellborg Ländin startade under hösten 1999 det egna företaget Tottes Rökta Fisk. Verksamheten bestod i att ål, abborre och gös inköpt från lokala fiskare runt Hjälmaren rensades, röktes, förpackades och såldes på det egna rökeriet och olika marknader i Örebro kommun. Efter ett och ett halvt år utökades även sortimentet med rökta så kallade laxkringlor.

För att bedriva sin verksamhet hade Torsten Ländin ansökt och den 15 oktober 1999 beviljats tillstånd att få hantera livsmedel enligt § 16 i livsmedelsförordningen (se Fakta) hos Miljökontoret i Örebro. Ett sådant tillstånd är ett undantag från livsmedelslagstiftningens krav på godkända livsmedelslokaler. Tillståndet beviljades för ett år framåt och var förenat med hygienkrav och villkor i fem punkter, såsom att varorna skulle hålla viss temperatur, tobaksrökning vid försäljningsplatsen var förbjuden och varumärkning skulle ske enligt gällande bestämmelser. Ingen punkt beskrev någon maximal omsättning för rökeriet, ej heller behövde lokalerna vara godkända livsmedelslokaler enligt gällande livsmedelslagstiftning. Årsproduktionen var vid denna tid enligt Miljökontoret runt 250 kilo. § 16-tillståndet förnyades den 20 november 2000.

Efter hand som Ländin drev sitt rökeri kom han i kontakt med olika myndigheter och instanser som hade anledning att inspektera eller på annat sätt granska verksamheten. Till exempel besiktades Ländins rökeriugn av en skorstensfejarmästare den 15 november 2000, som inte hade några anmärkningar på anläggningen. Under samma höst sökte och beviljades Ländin bygglov för nybyggnad av förråd och rökanläggning. Ländin hade också besök av brandkåren som gjorde brandsyn enligt räddningstjänstlagen. Inte vid något tillfälle tidigare fallerade Torsten Ländin beträffande gällande föreskrifter.

Den 19 april 2001 inkom till Miljökontoret klagomål från Ländins grannar. Dessa skrev bland annat beträffande rökeriet att ”vi känner oror för vad röken innehåller”. Miljökontoret företog med anledning av klagomålen en inspektion av Ländins rökeri. Miljöinspektören hade i ett inspektionsprotokoll daterat den 25 april ingenting att anmärka på verksamheten hos Tottes Rökta Fisk.

I samband med Stockholms 750-årsjubileum i juni månad 2002 skulle Tottes Rökta Fisk medverka på en av de av staden arrangerade marknaderna. För att få sälja sina varor i Stockholm krävde staden ett så kallat EU-nummer, och ett sådant skulle utfärdas av miljökontoret på företagets hemort. Därför besökte Miljökontoret återigen Tottes Rökta Fisk den 3 maj 2002.

Miljökontorets inspektör konstaterade då att Torsten Ländin hade missat att förnya sitt § 16-tillstånd, vilket löpt ut den 30 november 2001. Inspektören ansåg vidare att verksamheten nått sådan omfattning att den måste följa livsmedelslagens krav på livsmedelslokaler, vilka den inte uppfyllde. Något EU-nummer kunde därför inte utfärdas och verksamheten måste omedelbart upphöra.

I det inspektionsprotokoll som upprättades efter besöket, daterat den 21 maj 2002, beskrevs vilka förbättringar som krävdes för att lokalerna skulle godkännas för livsmedelshantering. Ländin fick klart för sig att det rörde sig om investeringar på 70-100 000 kronor. Om verksamheten dock fortsatte hotade Miljökontoret att till Miljönämnden framlägga ett förslag om att vid vite förbjuda fortsatt verksamhet.

Den 23 juli företogs ytterligare ett besök av Miljökontoret, som konstaterade att verksamheten fortgick. Miljökontoret utfärdade i en skrivelse daterad den 25 juli ett förbud med stöd av 25 § i livsmedelslagen mot fortsatt drift. Skulle verksamheten fortsätta kunde Miljönämnden komma att fatta beslut om vite. Miljökontoret skrev i sitt beslut: "För att lokalen eventuellt ska kunna bli godkänd krävs att en ansökan görs till Miljökontoret, där det anges vilka livsmedel som skall hanteras i lokalen, och hur hanteringen går till (Miljökontoret har tidigare informerat om detta). Till ansökan skall medfölja en skalenlig planritning över lokalens samtliga utrymmen. På ritningen ska anges var man avser att placeras de olika inredningsdetaljerna såsom beredningsbänkar, tvättställ, golvbrunnar, kylskåp och dylikt."

Den 26 juli inkom till Miljökontoret ett ritningsförslag på nybyggnad av lokal för livsmedelsverksamhet, som Torsten Ländin skickat för granskning. Ländin ville pröva om de projekterade lokalerna skulle godkännas för livsmedelshantering, vilket Miljökontoret nu ställt krav på. Miljökontoret skrev i ett granskningsutlåtande daterat den 23 augusti till Ländin: "Efter granskning av inlämnad ritning (2002-07-26) kan Miljökontoret inte acceptera det inlämnade förslaget. Ritningsförslaget uppfyller inte kraven gällande livsmedelslagstiftning och den livsmedelshantering som avses bedrivas i lokalerna bedöms av Miljökontoret inte kunna ske på ett livsmedelshygieniskt godtagbart sätt." För att Miljökontoret skulle kunna godkänna lokalen redovisades under 24 punkter de krav som ställdes på en livsmedelslokal för fiskhantering.

Den 28 augusti ansökte Torsten Ländin om ett nytt § 16-tillstånd hos Miljökontoret. Miljökontoret avtog ansökan och skrev i sitt svar daterat den 5 september att villkoren för ett godkännande är att verksamhetens lokal är godkänd som livsmedelslokal. Något sådant krav hade dock aldrig Miljökontoret ställt tidigare. Miljökontoret uppmanade också Ländin att inkomma med kompletteringar på de tidigare insända ritningarna över plan för nybyggnad av lokal för livsmedelshantering. Efter att ha kompletterat sina ritningar fick Ländin beskedet att dessa nu uppfyllde livsmedelslagstiftningens krav.

Tottes Rökta Fisk hade fått lägga ner sin verksamhet efter Miljökontorets förbud och Torsten Ländin stod utan arbete. Han överklagade Miljökontorets beslut till länsstyrelsen i Örebro län.

Under myndighetens handläggning framkom omständigheter som pekade på att situationen kunnat lösas på ett för Tottes Rökta Fisk fördelaktigare sätt.

För att Länsstyrelsen skulle kunna ta ställning i ärendet besökte länsveterinär Nils Nilsson den 16 september Torsten Ländins rökeri för att på plats undersöka omständigheterna i ärendet. Länsveterinär Nils Nilsson upprättade efter sitt besök hos Ländin en promemoria över sina iakttagelser och sin uppfattning i fråga om Miljökontorets beslut att förbjuda rökeriverksamheten. Nils Nilsson konkluderade under rubriken ”Sammanfattning och slutsatser”: ”Miljökontoret har dock inte prövat frågan om förnyat § 16-tillstånd i samband med sitt beslut om förbud. I varje fall under en övergångstid borde ett nytt sådant tillstånd kunna ha beviljats.” Nils Nilsson säger till Företagarombudsmannen att han tycker att Miljökontorets inspektör redan vid inspektionen den 3 maj skulle upplyst Ländin om möjligheten att omedelbart söka § 16-tillstånd samt att Miljökontoret skulle beviljat ett sådant tillstånd. Eftersom Ländin avsåg att anpassa sina lokaler efter Miljökontorets krav kunde han ha fått tillstånd att driva verksamheten vidare under om- och tillbyggnaden. En sådan lösning hade gjort att Tottes Rökta Fisk inte behövt avbryta sin verksamhet efter Miljökontorets besök den 23 juli. Ländin uppger att han förlorar runt tusen kronor om dagen så länge verksamheten ligger nere.

Företagarombudsmannens bedömning

- Otydlig myndighetsutövning och svåra regler har gjort det omöjligt för Torsten Ländin att förutsäga vad som krävs av honom för att få driva sin verksamhet, säger Företagarombudsmannen. Torsten Ländin har efter beviljandet av två § 16-tillstånd samt ett antal andra godkännanden bibringats uppfattningen att hans verksamhet uppfyllt alla myndighetskrav. Efter att Torsten Ländin drivit sin verksamhet i över två år ställs plötsligt samma krav på honom som på en hel fiskindustri. Ett belysande exempel på hur små företagare ibland hindras av regler och myndigheter.
- Beslutet att förbjuda Ländins verksamhet framstår med hänsyn till omständigheterna som obefogat. Eftersom Ländin avser att anpassa sina lokaler efter livsmedelslagstiftningen och detta innebär en stor investering, borde han ha givits möjlighet att driva sin verksamhet vidare under ombyggnadsfasen, anser Företagarombudsmannen.

Fakta

Livsmedelsförordning (1971:807)

16 § Livsmedel får inte utan särskilt tillstånd hanteras yrkesmässigt på annat ställe än i en livsmedelslokal. Detsamma gäller i fråga om saluhållande av livsmedel till allmänheten även om saluhållandet inte sker yrkesmässigt. Frågor om tillstånd prövas av den eller de kommunala nämnder som utövar tillsynen enligt livsmedelslagen (1971:511). Tillstånd får meddelas för en viss tid eller tills vidare.